

A NEW PARADIGM OF THE SUFFIX MOTIVATION OF THE DENOMINATIVE VERBS IN THE EAST SLAVIC WRITTE MONUMENTS OF THE XIV–XVII CENTURIES: THE WORD-FORMATION-ONOMASIOLOGICAL ASPECT

Galyna Kocherga, Candidate of Philology,

Associate Professor of the Department of Ukrainian Linguistics and Applied Linguistics

*Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy
(Cherkasy, Ukraine)*

e-mail: kocherga_galina@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1000-3427>

The article highlights separate word-formation and onomasiological aspects of the suffixal motivation of distinctive verbal units in the East Slavic written records of the XIV–XVII centuries. The motivational mechanism of the suffixal word-formation of the denominative derivatives in the East Slavic written records of the XIV–XVII centuries is detailed. Compilations of the semantic-semiotic markers of the suffixal word-formation of the denominative verbs modify the deep processes of historical derivation in their connection with the categorical structure of thinking within the integrity of thought-speech activity as a special specific manifestation of communicative activity. The word-formation and onomasiological mechanism of creation of the denominative verbs in written monuments of the XIV–XVII centuries is a verbal and grammaticalized designation of the predicate position of the concept based on the selection of one of the substantive components of the sentence or its associate, highlighted in a certain cognitive structure of the situation through internal programming in view of the structure of consciousness of the speakers of the language picture of the world. It is proved that the study of the historical suffix word-formation in the linguistic denominative segment in the context of the theory of nomination is based on the fact that the formation of a nominative unit by indexed semantics and word-formation structure is preceded by a mental, conceptual modification of the object of nomination.

Key words: *a semantic structure, denominative derivatives, a word-formation motivation, a conceptualization, a word-formation and onomasiological analysis, an onomasiological basis, a motivator, a categorization.*

Relevance. In modern linguistics, one of the urgent problems of the historical word-form and the theory of nomination is the study of motivational mechanisms, which at the verbal level are manifested in the structural-semantic connections between derived and creative units of the language system, and at the cognitive-onomasiological level is a way of linguistic representation of conceptual relations of synergistic systems of ethnic consciousness. The relevance of the research is due to the onomasiological interpretation of the word-forming marker, which reveals such a mechanism of linguistic modeling of reality, which is obviously based on a motivating feature.

Analysis of recent research and publications. The ancient origins of onomasiology can be characterized as conglomerative, which were combined with the search for the philosophical nature of things and words, the analysis of their semiotic connection, logical structure and relationship with the forms of existence of things [5].

The study of onomasiology and the theory of naming is devoted to (M. Kochergan, V. Rusanivskiy, O. Taranenko, G. Kovalik, I. Vikhovants, S. Bevzenk, T. Vozny, V. Nimchuk, K. Horodenska, V. Saussure, J. Trier, L. Weissgerber, M. Dokulil, V. Portzig, G. Ipsen, A. Yolles, J. Searle, D. Flavel, N. Dornzeif, V. Wartburg, etc.).

Cognitive onomasiology is an integrative branch of linguistics, “its tasks are to reveal the cognitive-onomasiological mechanism of generation of names, to explain the connection of the onomasiological structure with the structures of knowledge about the object of nomination, to analyze the motivation of nominative units as a cognitive-onomasiological phenomenon, to create its new typology, in the cognitive justification of the text/discourse as a nominative unit, in the description of the peculiarities of its onomasiological organization from cognitive positions” [9, p. 27].

The analysis of a language cannot exist without the study of its speakers as linguistic personalities in the totality of their thinking, psyche, internal state, etc., and since language is the property of a nation, an ethnic group, its study is projected into the national picture of the world, ethnic consciousness, national culture, customs, traditions, myths. «Language is woven into the everyday life of people with their emotions, ambitions, desires, joys and sorrows, hopes and disappointments, it is thoroughly communicative, and therefore dialogic; its structures are formed by this dialogism” [1, p. 3–5].

The cognitive-onomasiological description of the secondary designation makes it possible to deepen the understanding of the essence of things, to follow the cognitive operations of association in universal and ethnic thinking, to determine the scope of the concept and the structure of the concept, to reveal the influence of cultural and mythological factors, the collective unconscious on the nominative processes [9]. Bearing this in mind, both the first and second directions should be taken into account in the research of nominative processes, depending on the conditions under which derived, motivated names are formed, since some meanings acquire a new form not present in the language on the basis of the extra-linguistic content of the signified, other meanings are materialized in ready-made signs that already have certain semantics. That is why the mechanism of nomination should be analyzed both from the standpoint of the connection with the internalized object, and in the projection onto the linguistic semantics of signs, which contributes to secondary marking [5].

The purpose of the article is to investigate the motivational mechanism of the suffixed historical word-form and to characterize the onomasiological structure of denominative derivatives as a reflection of the idio-ethnic features of the linguistic categorization of the world in East Slavic written monuments of the XIV–XVII centuries.

Research materials, methods and techniques. The research used “Materials for the Dictionary of the Written and Literary Ukrainian Language of the 15th– 18th Centuries”: in 2 books / E. Tymchenko [V. V. Nimchuk, G. I. Lysa (Cf.)]. NAS of Ukraine, Ukrainian Free Academy of Sciences in the USA. Kyiv – New York, 2002–2003 [Memorials of the Ukrainian language. Series of dictionaries]. Book 1; Historical Dictionary of the Belarusian Language / Academy of Sciences of the Belarusian SSR; Yakub Kolas Institute of Linguistics. Minsk : Science and Technology, 1984; Dictionary of Old Russian Language (XI–XIV centuries) / RAS Institute of Rus. Lang. / Ch. ed. V. B. Krysko / Moscow : Rus. lang.; Azbukovnyk; Lexrus, 1988–2019.

The research methodology is outlined by the complex use of methods used in modern linguistics, in particular descriptive, component, transformational, distributive, comparative, valence, comparative-historical methods of researching the semantic structure of verbal units and cognitive-onomasiological.

Research results and their discussion. Aspects of the cognitive concept of word-forming motivation are summarized by O. Selivanova. The researcher emphasizes that one of the urgent problems of modern word formation and the theory of nomination is the study of the motivational mechanisms, which at the verbal level are manifested in the structural-semantic connections between derived and creative units of the language system, and at the cognitive level is a way of linguistic representation of the conceptual relations of the synergistic system of ethnic consciousness [10].

The cognitive approach makes it possible to advance further on the path from descriptive to explanatory, interpretive linguistics, determining the main regularities and trends of language evolution. After all, as H. Nayenko emphasizes, determining the cause of historical changes in the morphological subsystem of the language remains a central problem in historical grammar; along with that, the mechanisms of morphological changes are also important [7].

A systematic cognitive approach to word formation allows to explore all the details of the linguistic representation of the surrounding world by means of word formation [4]. Derivation is a powerful factor in language development. It is generally accepted that the word-form is the main means of replenishing the vocabulary of the language with new lexical units [12].

Suffixation acts as one of the narratives of verbalization, mental representations at the level of the term system, it is connected with the concepts of mentality and cognition and reflects the direction of the development of the ethnosystem. The study of derivation must be combined with cognitive research, since formants and derivatives have a high cognitive potential [13].

The conceptual study of the derived term allows to determine the most general meanings related to the ontology of the world, which are reached by derivational values [13].

For the cognitive study of word formation the semantic aspects are extremely important, studied by V. Greshchuk [3, p. 4]. Part-language belonging should be considered the main characteristic of creative bases in terms of studying their role in word-formation processes, since it outlines the boundaries of the formation of derivatives. The next stage of research is the subcategorization of parts of speech as classes of creative words according to lexical-grammatical and lexical-semantic categories to a level relevant from the point of view of their derivational characteristics [3, p. 9]. The conclusion of V. Hreshchuk seems to be extremely important, that the problem of the semantics of derivatives occupies a central place in modern derivationology [3, p. 28].

This stage in relation to the denominative verbs is considered starting from the motive – to indicate a certain process that is perceived in the totality of sensori-motor sensations of the objective world: visual, auditory, etc. – that is, with regard to those substances that accompany this process. Therefore, in the minds of nominators, an idea is formed that the marked process is associated with certain substantial components.

The second stage of the nominative process – internalization (pre-verbal-cognitive) – has a thinking character itself, that is, a concept is formed on the basis of a representation, and then by expanding, clarifying and deepening it in the long-term memory of the nominators, a concept is formed. At this stage, a certain verbalization of knowledge about the signified takes place, since “cognition is also the formation of various judgments, which collectively form the basis for the development of the concept” [9, p. 98].

The next, systemically final stage of nomination is selection (verbal-nominative stage), through which the onomasiological structure of the word is finally formed. According to the general interpretation of the onomasiological structure as a set of onomasiological basis and signs [14], the selection contains several levels: 1) selection of onomasiological signs – an explicit motivator from the motivational base; 2) simultaneous implication of other components of the database; 3) selection of onomasiological category and basis, grammaticalization; 4) a formal operation of combining a base and a sign, which may be accompanied by alternating morphemes, shortening, truncation of the base; 5) semanticization [9].

The motivational onomasiological mechanism of the suffixed word-form of denominative derivatives in Eastern Slavic written monuments of the XIV–XVII centuries accumulates in the reduction of the original verb-noun compound and the transformation of the verb into a predicate suffix morpheme, and the instrumental case into a root noun morpheme. “Derivative verbs are divided into two clearly demarcated parts: the lexical part, represented by the original noun, and the grammatical part, represented by the verbal suffix, which indicates the verbal nature of the word, and therefore, the semantics of the action and related typical formal-syntactic and semantic-syntactic functions” [2, p. 116–117].

The onomasiological structure of the denominative verbs is formed by selection from the motivational base of the onomasiological feature – the motivator, which is cognitively a materialized sign of a substance that belongs to the dictum of the proposition or to associates connected with it. The onomasiological basis of noun verbs in the language of written monuments of the XIV–XVII centuries, **ВЫЗВѢЗДИТИСЯ**, v. – this is an indicator of procedurality, implied in the motivational base “cover yourself with stars” (onomasiologically implied is also the component of the object of action) and verbalized in the form of formants, affixes: **-и-** (**БРИДИТИСЯ**, **ВОЛИТИ**, **ВОЛОЧИТИСЯ**, **ВОНТИТИ**, v. (nl. wątpić) **ВПОДИТИСЯ**, **ВЫБОГАТИТИСЯ**, **ВЫВЕСТИСЯ**, **ВЫЦВѢЧИТИ**, v. (nl. wyćwiczyć), **ГАНТИТИ**, **ГЛАДИТИ**, v. (nl. gladzić), **ГЛУМИТИСЯ**, **ГОЛОСИТИ**, v.

(*пл. głosić*), **ГОРДИТИ**, *в.* (*пл. gardzić*), **ДНИТИ**, **ДРАПЪЖИТИ**, *в.* (*пл. drapieżyć*), **ДЪДИЧИТИ**, **ЖИВИТИ**, **ЗАПОРОШИТИ**, **ЗАУСТИТИ**, **ЗВЪРИТИСЯ**, **КАЛЯТИСЯ** **КМЪТИТИ**, **КОРЕНИТИ**, **КОРЫСТИТИ**, **КУПЧИТИ**, *в.* (*пл. kupczyk*), **ЛЖИТИ**, **МЕРЗИТИ**, **НЕЩАСТИТИСЯ**); **-ова-** (**-ува-** **-юва-**, **-ева-**) (**АКТЫКОВАТИ**, *в.* (*пл. aktykować*), **АССЕКУРОВАТИ**, **ВАКОВАТИ**, *в.* (*лт. Vacare*), **ВЕТОВАТИ**, *в.* (*пл. wetować*), **ВЕКОВАТИ**, *в.* (*ит. vexare*), **ВОМЪТОВАТИ**, *в.* (*пл. womitować*), **ВШИКОВАТИ**, *в.* (*пл. wszykować*), **ГАЛАСОВАТИ**, **ГАНДЛЕВАТИ**, **КГАНДЛЕВАТИ**, *в.* (*нм. handeln*), **ЗАЧЕРВОНЪВАТИСЯ**, **ГИПОКРИЗОВАТИ**, **ДВОРОВАТИ**, *в.* (*пл. dworować*), **ЖАКОВАТИ**, **КОРОНОВАТИ**, **КРОЛЕВАТИ**, *в.* (*пл. krolowac*), **ЛИЦОВАТИСЯ**, **АППЕЛЕВАТИ**, *в.* (*лт. appellare*), **БРАМОВАТИ**); **-а-** (**-а-**) (**БРЕХАТИ** **ВОРОЧАТИ**, **ВОТОВАТИ**, *в.* (*пл. wotować, from Latin. votum*), **ВТЪЛЯТИ**, *в.* (*пл. wcielać*), **ГАМОВАТИ**, *в.* (*нм. hemmen*), **ГЛИПАТИ**, **ДОВНЪМАТИ**, **ДОКУЧАТИ**, **ЗВЪДАТИ**, **КОЖЕМЯКАТИ**, **КОЧОВАТИ**, **ЛУПАТИ**); **-ствова-** (**ГАДАТЕЛЬСТВОВАТИ**); **-ѣ(>-i-)** (**ГНЮСНЪТИ**, **ДНЪТИ**, **ДУРЪТИ**, **ЗАНЕМОЩЪТИ**, **ЗАЧЕРВОНЪТИ**, **ЗБЪЛЪТИ**).

In the case of the selection of the motivator-associate, it is impossible to establish the original syntactic structure, the association processes must be explained by approximation, embeddedness, integration of different conceptual spheres or different components of these spheres. The selection of the motivator-associate takes place on the basis of the connection of various conceptual spheres in the old Ukrainian monuments of the XIV–XVII centuries: **ВЫЗВЪЗДИТИСЯ**, *в.* *To cover with stars. Ночь около полночи вызвѣздилась зъ морозомъ.* Дн. Марк., III, 58. [Timch., B. 1, p. 137]. **ВЫПОКУТОВАТИ**, *в.* *Redeem sins. [Михайло семей] тутъ на землѣ випокутовалъ.* Рук. хр., 372 [Timch., B. 1, p. 149]. **ГАДАТЕЛЬСТВОВАТИ**, *в.* *To talk, to speak. Съ кождымъ мовити и гадательствовати хочемо.* АЮЗР. I, 288 (1598). [Timch., B. 1, p. 168]. **ГАЛАСОВАТИ**, *в.* *To shout, to make noise. Безпечне галасую.* Диар.Фил. 143. *Межь козаками не машъ жадного княжати сенатора, воеводи, зъ которыми ся въ потребѣ жолнѣрь галасовалъ.* Вел. IV, 203 [Timch., B. 1, p. 169]. **ГЕТМАНОВАТИ**, *в.* *To be a hetman, to have supreme power, to lead. Гетмануи въ отчизнѣ нашей.* Вел. II, 34 [Timch., B. 1, p. 174]. **ГОРЛОВАТИ**, *в.* *To put your life in danger. На котори [волности рицерскии] и продкове ваши горловали и ви горлуите.* Вел. IV, 273 [Timch., B. 1, p. 183]. **ДВОРОВАТИ**, *в.* (*пл. dworować*). *To laugh, to tease. Онъ разгнѣвался, же не былъ воеводою, толко намѣстниковъ, розумѣючи, же же дворую, сыгнати насъ казалъ.* Диар. Фил., 59 [Timch., B. 1, p. 202]. **ДЪДИЧИТИ**, *в.* (*пл. dziedziczyc*). *To inherit. Таковыє съ тыми мѣжми своими чужоземцы въ тыхъ им иньяхъ своихъ не мають дѣдичити.* АЮЗР. I, 98 (1538) [Timch., B. 1, p. 238]. **ЖЕБРАТИ**, *в.* (*пл. żebrac*). *To beg. У милостей вашихъ посланку жебрати мѣшу.* АЮЗР, II, 96 (1635) [Timch., B. 1, p. 249]. **ЗАДОЛЖИТИСЯ**, *в.* *To be indebted, to go into debt. Съ были барзо задолжили.* Рук. хр., 145 [Timch., B. 1, p. 267]. **КВЪТНУТИ**, *в.* (*пл. kwitnąć*). *To bloom, to flourish. Былъ той часъ, гды речи наши квітнули и добре ся міли.* Пал., 323 [Timch., B. 1, p. 363]. **КНУТОВАТИ**, *в.* *To whip. Шакловитому голову отъято, а ннихъ кнутовано.* Вел., III, 83 [Timch., B. 1, p. 369]. **КОБЗУВАТИ**, *в.* [To scoff?]. *Буцѣмъ ти не кобзуешъ цур пекъ товѣ бѣгдай.* Довг., 93 [Timch., B. 1, p. 369]. **КОНВЕРСОВАТИ**, *в.* (*пл. konwersować*). *To talk, to speak. Не хотятъ зъ иншими людьми конверсовати.* Гал., II, 55 [Timch., B. 1, p. 374]. **КРОЛЕВАТИ**, *в.* (*пл. krolowac*). *To reign. Мл.Сл., 37. Смерть надъ всѣми людьми королевала.* Гал., I, 85 [Timch., B. 1, p. 387]. **КРОТОФИЛЕВАТИ**, *в.* (*пл. krotochwilować*). *To have fun, to joke, to play. Кроть кротофилюючи вложилъ на тоє дитя, Моисея, свою королевскую корону.* Рук. хр., 38 [Timch., B. 1, p. 387]. **МОНАРХОВАТИ**, *в.* *To be a monarch. Папезъ 4-хъ при собѣ въ Римѣ маеть патриарховъ зъ кардиналовъ нхъ, для зуполного клиру починивши, абы надъ всѣми монарховалъ.* Пал., 570 [Timch., B. 1, p. 435]. **МОРДОВАТИ**, *в.* *To kill, to*

make dead, to torture to death. Мл. Сл., 42. *Үнитъ... людей убогихъ вшеякого стану... розмайте мордовалъ и забивалъ.* Диар. Фил., 104 [Timch., В. 1, р. 435].

In the Old Belarusian monumets of the XIV–XVII centuries: **Бесурманитися**, дзясл. *To accept Basurman faith.* наѢка божаа Ѣ нихъ згинѢла, злостъ великаа и незбожностъ межы ихъ се ихъ много тѢрчить и бесурманить, незгода и васнь межы ними такаа (Бер. саб., 556) [HDBL, 1, р. 290]. **Брататися** дзясл. *To become brothers, to enter into a close friendship.* Певне бы и намъ хота се то з ними братаемъ и на папежа и на рымлановъ згажаемъ, не зборговали (Унія, 30) [HDBL, ed. 2, р. 196]. **Гадательствовати** дзясл. 1. *To guess.* съ кождымъ мовити и гадательствовати хочемо (АЮЗР, I, 288, 1598) [HDBL, ed. 6, р. 236]. **Галасовати** дзясл. *To cry.* ездиты по шѢдѢ до тѢрмы до мене пришли сторожовати, же такъ беспечне галасѢю. на завтрее в свѢотѢ в шѢдѢ пан канцлер в дорогѢ мѢ выправѢючи пѢт тал ѡров до тѢрмы прислал и листъ универсалны^с (Дыяр., 176). [HDBL, ed. 6, р. 244]. **Глаголати** дзясл. 1. *To speak.* гла ен гѢмон ѡ девице не глаголи сег (ЧѢщя, 616). 2. *Сцвярджаць, даводзиць.* Церковъ о Хрсте глаголетъ (Скар. ПП, 5). 3. *To call.* шол илиа там гдѢ его гдѢ бѢгъ глаал (Жыц. св., 18–186). [HDBL, ed. 6, р. 286–287]. **Граничити, граничити** дзясл. 1. *To part, to set up boundaries.* Коли мѢти оу дѢтени оумретъ ѡпѢкалникъ ихъ не можетъ дѢдиства продат ани граничитъ доколъ дѢтти принѢтъ лѢт доразѢмѢ (Вісл., 35). 2. *Падзяляць, з'яўляцца мяжой.* Где бы река граничила имень або бы чы^с кгрѢнтъ гола сеножати лѢсы к реце прилегли тогды кожды^с з берега своего маетъ еѢ до половицы Ѣживати (Ст., 1588, 366). 3. *To be contiguous.* Мець агѢльнѢю границу мяжѢ село Шпаково граничити зъ землею Городенскою (АСД. I, 26, 1536) [HDBL, ed. 7, р. 109].

In the old Russian monuments of the XIV–XVII centuries: **БОГОТВОРИТИГА (2*)**, -**ЮГА**, -**ИТЬГА** v. 1. *The same as to idolize in the 2 meaning.*: стии оци наши. дни же исповѢдаша. в на же просвѢщатиса. оыгычищатиса. молити(с). ботворити(с). о х(с)Ѣ і(с)сѢ о г(с)Ѣ (θεολοιθηειτε) **ФСт XIV, 180Б-В.**; 2. *to be deified*: ѡви же не приѢша слышати законъ ветхѢи, глѢць, не преже ботворитиса никомоу же, аще не соудомъ ни ѡ(т)вѢтомъ ѡправдитъ(с). (θεολοιεισθαι) **ГА XIII-XIV, 141 г.** [DORL, V. 1, р. 270]. **БОГОХУЛЬСТВОВАТИ (1*)**, -**ОҮЮ**, -**ОҮЈЕТЬ** v. *To blaspheme*: ѡретничествоуютъ ли, истовѢе рещи, бохоульствоуютъ (θεομαχοῦσιν) **ГА XIII-XIV, 193 г.** [DORL, V. 1, р. 272]. **БРАЧИТИГА (6)**, -**ОҮГА**, -**ИТЬГА** v. *To get married*: о всхѢщающѢхъ жены и брачашнѢхъ(с). стхъ ап(с)лѢ правил(о). КР 1284, 28а; не достоинъ съ ѡретники брачитаса кр(с)тыжномъ. (ἐπιγαμβροῦειν) ПНЧ XIV, 386. [DORL, V. 1, р. 314]. **ВОЈЕВОДЪСТВОВАТИ (7*)**, -**ОҮЮ**, -**ОҮЈЕТЬ** v. *To carry out the duties of a warden*: аще и нынѢ кождо, солбоу твора ли војеводѢствоуѢ ли коуплю нѢкотооруѢ шѢствоуѢ, с нимъ бы(с), искоуси добрѢ ѡ ѡнѢхъ смѢшлениѢ и всѢдѢствнѢ. (στρατηγῶν) **ГА XIII-XIV, 46В-Г.** [DORL, V. 1, р. 459]. **ВОИНЪСТВОВАТИ (37)**, -**ОҮЮ**, -**ОҮЈЕТЬ** v. 1. *To fight*: ноуѢа и нашимъ [мнихамъ] въ матежи тыгы быти. и молѢвѢ нѢо аще и намъ съ тѢми воинѢствовати бы посѢченомъ ѡнѢмъ. или бѢгати всюдоу и заблѢжати. (στρατεύεσθαι) ПНЧ 1296, 98 об. – 99; 2. *To be in military service*: ПризѢвани же оуѢо блгодатию. и първоѢ оустрѢмленѢе показавѢше. и отѢложѢше поѢсы. по сихъ же на своѢ блвѢотины. натекѢше ѡко пси. имъ же и сребрѢники даѢти. и мѢздами исправити еже воинѢствовати (τὸ ἀναστρατεύεσθαι) КЕ XII, 23а. [DORL, V. 1, р. 466]. **ВЪБОЖИТИГА (1*)**, -**ОҮГА**, -**ИТЬГА** v. *To get closer to god, to penetrate into the divine*: даи жѢ ми г(с)Ѣ здѢ онамо же причаститиса. и въбожитиса во оцѢ очѢскоѢ. пристанище пристати. (περιθέοντι!) **ФСт XIV, 356.** [DORL, V. 1, р. 503]. **ВЪКЪНАЖЪИТИГА (2*)**, -**ОҮЈЕТЬ**, -**ИТЬГА** v. *To take the prince's throne*: Владиславъ же воѢха в Галичъ. и вокнаѢ и сѢде на столѢ **ЛИ** ок. 1425. 248 об. [DORL, V. 1,

p. 156]. **ВЪЛХВОВАТИ (22)**. -ОУЮ, -ОУІТЬ *v. To conjure, to engage in divination, sorcery, divination*: стрѣлу ω(т) того [дерева] взе(м). и тою волхвоваше Гб XIV, 151 в. [DORL, V. 1, p. 164]. **ВЪНѢВѢСТИТИСА (1*)**, -ЩОУСА, -СТИТЬСА *v. To be like a bride*: не преклонимъ колѣну валу сластолюбью. не погубимъ цѣломудрнѣ нашего. им же вневѣстихомса г(с)ви стнею. не створимъ оудовъ наши(х). блуда (ήν ένβμφεύσατιύριος) ФСт XIV. 188 г. Ср. Оүневѣститиса [DORL, V. 1, p. 175]. It is noteworthy that in the language segment of written East Slavic monuments of the XIV–XVII centuries the processes of secondary marking of the denominative verbs require cognitive and functional clarification, because, firstly, it is a cognitive operation by which we understand and perceive one type of objects in terms of objects of another type, secondly, the secondary materialization of values is determined by functional capabilities of language and text-discursive features: context, concept, author’s idea, intention, discourse, etc.

The level of semanticization reflects the association of a sign, a concept with a meaning as a unit of the lexical subsystem of the language, which is located with the conceptual content in relation to homomorphism. Homomorphism is a one-way relationship, similar to the correspondence of a geographical map to the area: “everything that is modeled on the geographical map can be found on the area, but not everything that is on the area is reflected on the map” [9, p. 9].

The last stage of the nominative process is paradigmization and syntagmization (system-functional stage), since “a sign is cast into its own minted form, it becomes a sign only when it leaves the language system for speech” [6, p. 10]. Paradigmization is the acquisition of word change, word-forming potential, and lexical paradigmatic connections by a notion.

In the process of syntagmization, a sign can acquire new shades of meaning or new semantics. The study of the denominative verbs in this regard involves the cognitive substantiation of semasiologically and onomasiologically conditioned polysemy [11], i.e. the discovery of new relations in the conceptual sphere, which cause the extinction of differential sems or an integral sem and the appearance of potential sems in the structure of meaning: **ГОРШИТИСЯ**, *v. (nl. gorszyć się). To be seduced*. Которыхъ гды зле удавано и наруганосѣ имъ, правовѣрнѣи тимъ не горщилися. Пал., 796 [Timch., V. 1, p. 185]. **ЗАПОВѢТРИТИСЯ**, *v. To catch a cold*. Мигаловъ поѣхаль до Түрокъ и заповѣтрися, и самъ умерь въ Түрцѣхъ. Льв. лет., 261 [Timch., V. 1, p. 282]. **ЗАУСТИТИ**, *v. To make shut up, to shut a mouth*. Герстовъ папезскихъ заустити. Пал., 939 [Timch., V. 1, p. 294]. **ЗВѢДОВАТИ, ЗВѢДАТИ**, *v. 1) To ask. Звѣдоую васъ годить ли ся всоуботы добро чинити, или зло чинити? Пер.ев., 36; 2) To visit. Великии и зацныи мѣста звѣдуютъ*. Пал. 459. Отлеглии отъ землѣ Жидовской краины звѣдалъ. Ап., 1424 [Timch., V. 1, p. 309]. **ЗВѢРЯТИСЯ, ЗВѢРИТИСЯ**, *v. To trust; to entrust; to confide*. Кажѣ его, царю, вкнүти въ пещь цегелнүю, а нѣкому ся того не звѣрай, тылко цегелникови. Рад., 83. Трудно ся имъ чого звѣрити, бо того жь часу ү Түрчина ү въ үшыю будешь. АЮЗР, I, 286 (1598) [Timch., V. 1, p. 310]. **КҮПЧИТИ**, *v. (nl. kupczyk). To trade*. Волят по окольным малым торжком күпчити. Пам., IV, отд. И, 192 (1545). [Timch., V. 1, p. 392]. **ЗВѢТРИТИ**, *v. To sniff of, to get to know*. Коли вы были [Петръ] въ Римѣ не были, чи были вы тые привилее звѣтрити. Ап. 1398 [Timch., V. 1, p. 310].

In the Old Belarusian monuments of the XIV–XVII centuries: **ВЫШИНКОВАТИ**, *v. 1. To sell alcoholic beverages on tap*. она медъ вышинковала, а пенезей мне не отдала (АВК, XVII, 242, 1540); 2. *To get money from the sale of alcoholic beverages*. воскъ на свѣчи до церкви Божой оборочають, а пѣнязи, што за медъ вышинкуютъ, то на оправованье церкви даютъ (АЗР, III, 240, 1579) [HDBL, ed. 6, p. 211]. **БҮБЕНИТИ** *v. The same as to mumble*. Салышову сыну добышу, который по сотняхъ бубенитъ дади золотъ два (ИЮМ, III, 94, 1685) [HDBL, ed. 2, p. 230]. **ГОЛОТИТИСЯ** *v. To lose something, to be without something*. сам се голотитъ, кгдаж водле права посполитого спекунъ кождный маетъ быти добре оселый (АВК, XXXI, 213, 1595) [HDBL, ed. 7, p. 67]. **ГОЛЧИТИ** *v. To cry, to make noise*. Пришоль

исѸсъ в^с дом^с кѣжий и Ѹвидевши писчѣки и тиж^бѹ голчачи (Цяп., 12) [HDBL, ed. 7, p. 97]. **Вычквати** v. *To embroider clothes in circles in the form of "cells"*. нѣкотори тепер з^с жидовского выкладают, вычквешѣ albo справиш шатѣ ѡчкватѣю [HDBL, ed. 4, p. 3]. **Барышовати**, v. *To be a mediator*. **Сведкам пры гандлёвай здзелцы, до которого торгѹ и мы дей борышовали емѹ** (Июм, XXXII, 135, 1578 [HDBL, ed. 1, p. 199].

In Old Russian monuments of the XIV–XVII centuries: **БѢЛООБРАЗОВАТИСЯ (1*)**, -**ОУЮСА**, -**ОУЮТЬСА** v. *To shine white*. **Зд**. *To be cleansed at baptism*: и вше(д) [каган] в стѹю купель. породн(с) ѡ(т) дѹа и воды. въ х(с)а кр(с)тиса въ х(с)а облече(с). и изыде ѡ(т) купѣли белообразѹсѹса. снѣ вывѣ нетлѣньѹ. *И ларСлЗак XI сп. XIV/XV, 167* [DORL, V. 1, p. 362]. **ВЕЧЕРѢТИ (3*)**, -**Ю**, -**ЮТЬ** v. *To conduct evening worship*: въ кын ча(с) вечерѣти. въ великую соуботоѹ *КР 1284, 199a* [DORL, V. 1, p. 405]. **ГНѢЗДИТИ (1*)**, -**ЖОУ**, -**ДИТЬ** v. *To nest*: **Нынѣ всѹ доброгласныѹ птица црквныѹ ликѡвѣ гнѣздаще веселатсѹ, иже сѹтъ црквни чини: ѹп(с)пи, игѹмени, попове, дѹякони, дѹяци. и свою каждо поюще пѣ(с).** **славатѣ Г(с)а.** *КТур XII сп. XIV, 22* [DORL, V. 1, p. 341]. **ВѢЧЕЛОВѢЧИТИСА (2S)**, -**ОУСА**, -**ИТЬСА** v. *To become a man, accept his nature (about God, about Christ)*: **Вѣроѹемѣ въ єдинога га ис ханасѣ ради члвкѣ и за наше спсєниє. сѣшьдѣшааго и ѹп(с)пы ГБ XIV, 182в; и въ пр(о)ркы вѣчтенѣ вы(с).** *ЗЦ к. XIV, 976* [DORL, V. 1, p. 232]. **ВѢЗБОЛѢЗНОВАТИ (1*)**, -**ОУЮ**, -**ОУЮТЬ** v. *To condole, to sympathize*: **ты же аще толикомѣ гдемѣ повелѣваѡщимѣ възболѣзноѹєши. и симѣ даси сѹдѣ. всѣмѣ на та оѹста ѡ(т) верзаѡщимѣ ПНЧ XIV, 93в [DORL, V. 1, p. 7]. **ВѢЗДИЧАТИ (1*)**, -**Ю**, -**ЮТЬ** v. *To become like a beast*: **Бгда во жарость въ перьсѣхѣ разгоритсѹ, и станеть, въздичаетѣ, тѣгда во огнь боудеть во оѹстѣхѣ, и ѡчи искры испоѹщаетѣ (ἀγριαίνεσθαι), Пч XIV, 60 об.** [DORL, V. 1, p. 45]. In the process of creating suffixed denominative verbs in the language picture of the written East Slavic monuments of the XIV–XVII centuries either a fragment of true knowledge about the signified, verbalized in the direct meanings of words (the sphere of propositions), or associative knowledge (the sphere of associates, images) is highlighted. In the word-formation subsystem of the linguistic marker of the written East Slavic monuments of the XIV–XVII centuries the structural-semantic division of suffix types that actively functioned in the linguistic and cultural symbiosis of the XIV–XVII centuries is visualized. Despite the historical changes caused by the dynamism of the linguistic picture of the studied period, the historical suffix word-form affects the expansion of the derivational base of verb creation in the modern Ukrainian language.**

Conclusions and perspectives of the study. Therefore, the knowledge of the language nominative process, its mediation by various cognitive, mental, word-forming and functional-activity factors declares the establishment of the linguistic mechanism of the materialization of meaning, meaning, that is, the mechanism of nomination becomes evident. The reconstruction of the nominative process in linguistics, in particular in word-forming concepts, takes place on the basis of two directions: 1) postulates purely linguistic principles, as the initial component of the nomination of the lexical meaning of units, which is given a certain material symbolic form; 2) modifies the non-verbal content as an initial component of the naming process.

The main grammatical narrative of O. Potebny in the study of verbs is the connection between language and thinking, which gave an important meaning to the unity of form and content, because “grammatical form is an element of the meaning of a word and is homogeneous with its substantive meaning. The material and formal meaning of a certain word constitute one act of thought” [8, p. 29].

Researching the semantics of a verbal sign based on the logical terms of denotation and signification, according to the researcher L. Polyuga, it should be remembered that “the material objects denoted by the sign (denotations), as well as the corresponding ideal formations with which it is correlated (significates), are completely outside of it. The symbolic relationship between the material substance of the sign (including words) and the entities denoted by it – denotations and

signifiers – is most conveniently called the meaning of the sign (word), without confusing the semantics of this term with the semantics of the term signified, as it often happens” [6, p. 10].

The word-formation and onomasiological mechanism of creation of the denominative verbs in written monuments of the XIV–XVII centuries is a verbal and grammaticalized designation of the predicate position of the concept based on the selection of one of the substantive components of the sentence or its associate, highlighted in a certain cognitive structure of the situation through internal programming in view of the structure of consciousness of the speakers of the language picture of the world. The end-to-end link of the word-forming nominative process is motivation, which determines the relevance and perspective of further scientific research.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Передмова. *Космеда Т. А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики*. Львів : Вид-во ЛНУ, 2000. 350 с.
2. Вихованець І. Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. Київ : Наукова думка, 1988. 156 с.
3. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ : Плай, 1995. 208 с.
4. Ковалик І. Вчення про словотвір. Вип. 2. Львів, 1961. 67 с.
5. Кочерга Г. В. Мотивація відіменникових дієслів у сучасній українській мові (когнітивно-ономасіологічний аспект) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2003. 200 с.
6. Мельничук О. С. Методологічні проблеми аналізу співвідношень ідеального і матеріального в сфері мови. *Мовознавство*. 1987. № 1. 105 с.
7. Наєнко Г. М. Історична морфологія української мови: Динаміка граматичної форми. Київ : Вид-полігр. центр «Київський університет», 2010. 136 с.
8. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике. Харків, 1888. 613 с.
9. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасіология : монографія. Київ : Фитосоціоцентр, 2000. 248 с.
10. Селиванова Е. А. Когнитивно-ономасіологічний фактор полісемії производной лексики. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки*. Черкаси, 2001. Вип. 25. 125 с.
11. Селіванова О. О. Когнітивна концепція словотворчої мотивації. URL : http://selivanova.net/downloads/Cognitivna%20concepzia%20slovotvor_motyvaciyi.doc.
12. Жовтобрюх М. А. Словотвір сучасної української літературної мови. Київ : Наукова думка, 1979. 406 с.
13. Штанденко У. М. Відіменний суфіксальний словотвір дієслів у староукраїнській мові XIV–XVIII ст. Київ : Інститут української мови НАН України, 2008. 208 с.
14. Dokulil M. Tvoreni slov v cestine. Praha : Nakl-vi Cs. Akad. Ved., 1962. 264 s.

Список використаних джерел

- Тимченко – Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. / Є. Тимченко [Упор. В.В. Німчук, Г.І. Лиса]. НАНУ ; Українська Вільна Академія Наук у США. Київ – Нью-Йорк, 2002. К. 1. 512 с.
- ГСБМ – Гістарычны Слоўнік беларускай мовы / АН Беларускай ССР Інстытут мовознаўства імя Якуба Коласа. Мінск : «Навука і тэхніка», 1984.
- СДРЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / РАН Ин-т рус. яз. / гл. ред. В. Б. Крысько. Москва : Рус. яз.; Азбуковник; Лексрус, 1988–2019.

References

1. Batsevych, F. S. (2000). Peredmova. In: *Kosmeda T. A. Aksiolohichni aspekty prahmalinhvistyky [Axiological Aspects of Pragmalinguistics]*. Lviv: Vyd-vo LNU, 3–5 (in Ukr.).
2. Vykhoanets, I. R. (1988). Chastyny movy v semantyko-hramatychnomu aspekti [Parts of Speech in the Semantic and Grammatical Aspect]. Kyiv: Naukova dumka, 156 (in Ukr.).
3. Hreshchuk, V. V. (1995). Ukrainyskyi vidpryketnykovyi slovotvir [Ukrainian adjectival word-formation]. Ivano-Frankivsk: Plai, 208 (in Ukr.).
4. Kovalyk, I. (1961). Vchennia pro slovotvir [The doctrine of word creation]. Lviv, 2, 25 (in Ukr.).
5. Kocherha, H. V. (2003). Motyvatsiia vidimennykovykh diiesliv u suchasni ukrainiskii movi (kohnityvno-onomasiohlohichnyi aspekt) [Motivation of the Denominative Verbs in the Modern Ukrainian Language (Cognitive-Onomasiological Aspect)]. PhD dissertation (Ukrainian language). Odesa, 200 (in Ukr.).
6. Melnychuk, O. S. (1987). Metodolohichni problemy analizu spivvidnoshen idealnoho i materialnoho v sferi movy [Methodological problems of the analysis of ideal and material relations in the field of language]. In: *Movoznavstvo [Linguistics]*. 1, 105 (in Ukr.).

7. Naienko, H. M. (2010). Istorychna morfolohiia ukrainskoi movy: Dynamika hramatychnoi formy [Historical morphology of the Ukrainian language: Dynamics of the grammatical form]. Kyiv: Vyd-polihhr. tsent "Kyivskiy universytet", 136 (in Ukr.).
8. Potebnya, A. A. (1888). Iz zapisok po russkoj grammatike [On the notes from the Russian Grammar]. Harkiv, 613 (in Russ.).
9. Selivanova, E. A. (2000). Kognitivnaia onomasilogiia (monografija) [The Cognitive Onomasilogy (monograph)]. Kiev: Phytosociocenter, 248 (in Russ.).
10. Selivanova, E. A. (2001). Kognitivno-onomasiologicheskij faktor polisemii proizvodnoy leksiki [Cognitive-Onomasiological Factor of Polysemy of Derived Vocabulary]. In: *Visnyk Cherkaskogo universytetu* [Bulletin of Cherkasy University]. Seriya: Filolohichni nauky. Cherkasy, 25, 3–10 (in Russ.).
11. Selivanova, O. O. Kohnityvna kontsepsiia slovtvorchoi motyvatsii [Cognitive concept of word-forming motivation]. Available at: http://www.selivanova.net/downloads/Cognityvna%20concepia%20slovtvor_motyvaciyi.doc (in Ukr.).
12. Zhovtobriukh, M. A. (Ed.) (1979). Slovtvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Vocabulary of the modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Naukova dumka, 406 (in Ukr.).
13. Shtandenko, U. M. (2008). Vidimennyi sufiksalni slovtvir diiesliv u staroukrainskii movi XIV–XVIII st. [Distinctive suffixed word-form of verbs in the Old Ukrainian language of the 14th–18th centuries]. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy, 208 (in Ukr.).
14. Dokulil, M. (1962). Tvoreni slov v cestine [Word Formation in the Path]. Praha: Nakl-vi Cs. Akad. Ved., 264 (in Slov.).

Sources

- Tymchenko (2002). Materialy do Slovnyka pysemnoyi ta knyzhnoyi ukrayinskoyi movy XV–XVIII st. / Ye. Tymchenko [Upor. V. V. Nimchuk, H. I. Lysa]. NANU Ukrayins'ka Vilna Akademiya Nauk u SShA. Kyuyiv – Nyu-York, Kn. 1, 512 (in Ukr.).
- HSBM – Histaryčny Sloŭnik bielaruskaj movy (1984). [Historical Dictionary of the Belarusian Language]. Minsk: Navuka i tehnika (in Bel.).
- SDRYa – Slovar russkogo yazyka XI–XIV vv. (1988–2019). [Dictionary of the Russian language XI–XIV centuries]. Moskva: Rus. lang.; Azbukovnik; Leksrus (in Russ.).

НОВА ПАРАДИГМА СУФІКСАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ ВІДІМЕННИХ ДІЄСЛІВ У СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТКАХ XIV–XVII СТ.: СЛОВОТВІРНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Г. В. Кочерга, кандидат філологічних наук, доцент

кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)

e-mail: kocherga_galina@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1000-3427>

Актуальність. У статті висвітлено окремі словотвірні-ономасіологічні аспекти суфіксальної мотивації відіменних дієслівних одиниць у східнослов'янських писемних пам'ятках XIV–XVII ст. Удокладнено мотиваційний механізм суфіксального словотвору відіменних дериватів у східнослов'янських писемних пам'ятках XIV–XVII ст. Компіляції семантико-семіотичних маркерів суфіксального словотвору відіменних дієслів модифікують глибинні процеси історичної дериватології в їхньому зв'язку з категорійною структурою мислення в межах цілісності мисленнєво-мовленнєвої діяльності як особливого специфічного вияву комунікативної діяльності. Доведено, що дослідження історичного суфіксального словотвору в мовному відіменному сегменті в контексті теорії номінації спирається на те, що утворенню номінативної одиниці, яка заіндексована семантикою і словотвірною структурою, передують мисленнєва, поняттєва модифікація об'єкта номінації.

Мета статті – дослідити мотиваційний механізм суфіксального історичного словотвору та схарактеризувати ономасіологічну структуру відіменних дериватів як віддзеркалення ідіоетнічних особливостей мовної категоризації світу в східнослов'янських писемних пам'ятках XIV–XVII ст.

Матеріали, методи та методика дослідження. Для дослідження використано «Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст.» : у 2 кн. / Є. Тимченко [Упор. В. В. Німчук, Г. І. Лиса]. НАН України, Українська Вільна Академія Наук у США. Київ – Нью-Йорк, 2002–2003. [Пам'ятки української мови. Серія словників]. Кн. 1; Гістарычны Слоўнік беларускай мовы / АН Беларускай ССР ; Інстытут мовознаўства імя Якуба Коласа. Мінск: Навука і тэхніка, 1984; Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / РАН Ин-т рус. яз. / гл. ред. В. Б. Крысько. Москва : Рус. яз.; Азбуковник; Лексрус, 1988–2019.

Методологія дослідження окреслена комплексним використанням методів, застосовуваних у сучасній лінгвістиці, зокрема описового, компонентного, трансформаційного, дистрибутивного, зіставного, валентнісного, порівняльно-історичного методів дослідження семантичної структури дієслівних одиниць та когнітивно-ономасіологічного.

Наукова новизна полягає в дослідженні дериваційних процесів у підсистемі відіменних суфіксальних дієслів у словотвірно-ономасіологічному аспекті. Відіменні деривати, засвідчені в східнослов'янських писемних пам'ятках XIV–XVII ст., є цінним історичним матеріалом для студіювання, що дасть змогу зробити висновки стосовно тенденцій розвитку словотвірних процесів та номінативних метамоделей дієслівної системи східнослов'янських писемних пам'яток XIV–XVII ст. у їхній функціонально-стильовій структурі та писемно-літературній формі.

Словотвірно-ономасіологічний механізм творення відіменних дієслів у писемних пам'ятках XIV–XVII ст. є вербальним і граматиалізованим позначенням предикатної позиції концепту на підставі селекції одного із субстанційних компонентів пропозиції або його асоціата, висвітлених у певній когнітивній структурі ситуації шляхом внутрішнього програмування з огляду на структуру свідомості носіїв мовної картини світу.

Ключові слова: семантична структура, відіменні деривати, словотвірна мотивація, концептуалізація, словотвірно-ономасіологічний аналіз, ономасіологічний базис, мотиватор, категоризація.

Надійшла до редакції 14.02.22

Прийнято до друку 21.05.22